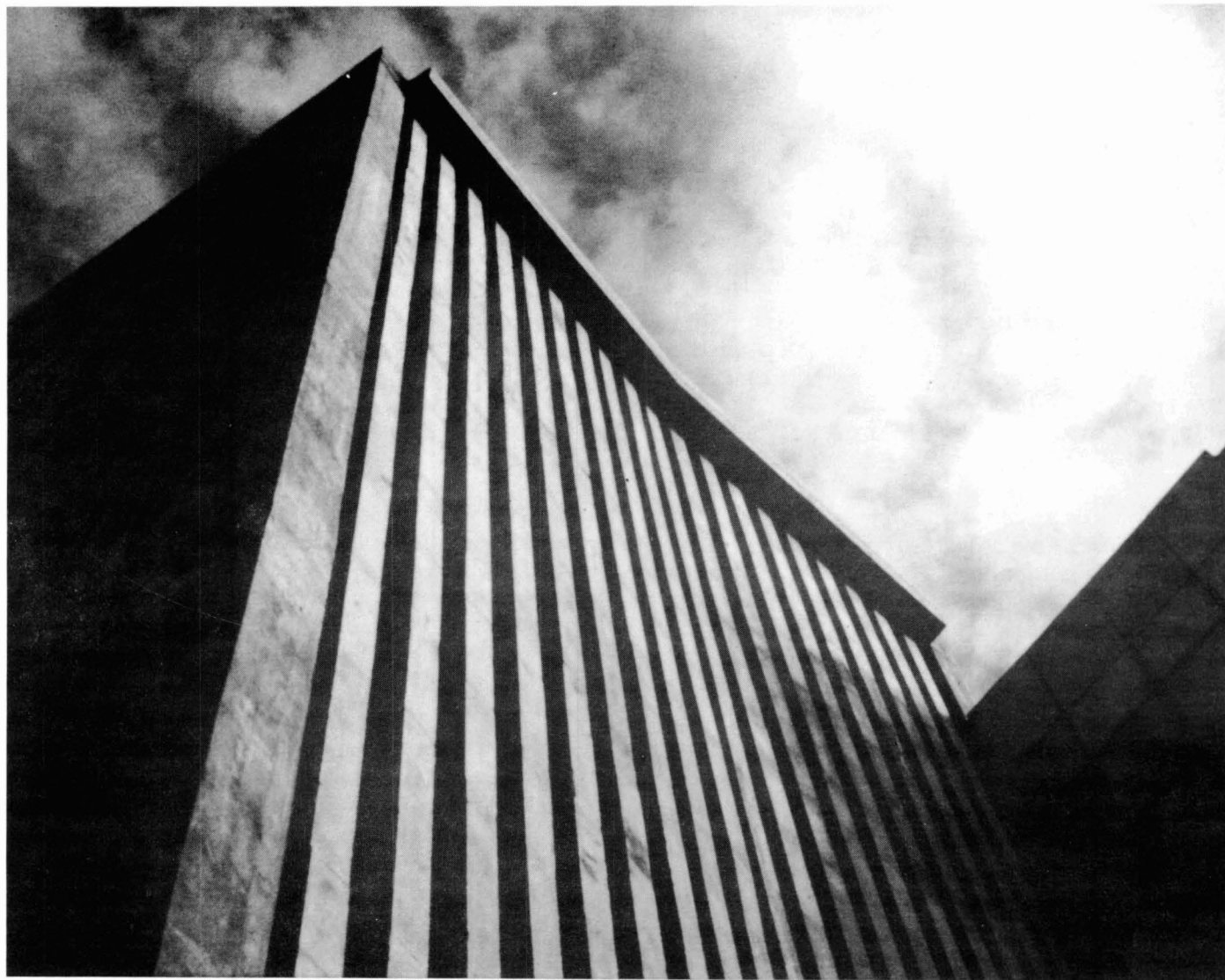

LA FORMACIÓ DEL PROFESSORAT BÀSIC. REFLEXIONS AMB SEGELL D'URGÈNCIA.

per JAUME OLIVER JAUME

Fotografia: PEPÍN VALDÉS

Per molts que siguin els estudis realitzats els darrers anys sobre la temàtica de la formació del professorat d'Educació Bàsica a casa nostra, no podem concloure que l'assumpte hagi estat exhaustivament tractat ni, molt menys, que les aportacions teòriques hagin esdevingut una realitat. És per aquest motiu i per les repetides manifestacions dels col·lectius d'ensenyants i també les sistemàtiques constatacions des de l'Administració educativa o des de perspectives de treballs d'investigació, que la qüestió de la formació inicial dels mestres continua essent un problema sense resoldre i, circumstància molt més greu encara, no semblen massa pròximes les probabilitats i/o les intencions de resoldre'l.

Facem, però, una mica d'història dels darrers dècenis, referida als plans d'estudis per a formació de mestres. Deixam per més endavant una referència més ampla a les Escoles Normals com a institucions, i concretament a l'Escola Normal de Palma de Mallorca, exemples vergonyosos d'una política educativa desencertada —entengui's aquesta paraula sols com un eufemisme— de la dictadura franquista i dels anys de la transició democràtica (s'ha pensat, tal vegada, quan s'investiga sobre l'anomenat fracàs escolar, en considerar l'absolut abandó d'aquests centres com una de les causes més directes?).

Tres han estat els plans d'estudis que havien d'aconseguir l'adequada preparació dels mestres: el Pla 1950, el Pla 1967 i el Pla 1971.

El Pla 1950 establia un ingrés a l'Escola Normal després dels estudis de batxillerat elemental i ordenava els estudis en tres anys que se tancaven amb una revàlida. A un mínim nivell d'exigència en l'ingrés i a

un molt baix nivell en els estudis, s'hi unia una forta ideologització d'acord amb els moments polítics i contextuals. El tipus de mestre que aquest pla havia d'aconseguir era el que calia tenir a les escoles, per tal que els objectius de la Llei d'Educació Primària de 1945 poguessin ésser assolits (cal no oblidar que a tota planificació de formació de mestres hi corresponen uns determinats objectius en el nivell d'Ensenyament Primari). Les pràctiques eren de 10, 20 i 30 dies, aproximadament, a cada curs del pla, respectivament.

El Pla 1967 exigia ja per a l'ingrés a la encara dita Escola Normal el batxillerat superior, i constava de dos cursos teòrics i un curs complet de pràctiques, amb una inicial retribució econòmica. Corresponia a les mini-reformes fetes a l'Ensenyament Primari des de l'any 1964 i suposà una considerable millora en la formació dels mestres.

El Pla 1971 començà una nova època ben definida per dues característiques: a) nivell universitari (s'exigeix COU per a l'ingrés i les Escoles Normals són integrades a les Universitats amb el títol d'Escoles Universitàries de Professorat d'EGB.), b) especialització dels estudis, és a dir, se creen quatre seccions, Educació Preescolar, Ciències, Ciències Humanes i Filologia, i tots els professors d'EGB., amb grau de diplomada, segons la Llei General d'Educació, són especialistes en una d'elles.

Aquest pla, de tres cursos de duració, corresponia a la reforma de l'Ensenyament Primari, convertit en Educació General Bàsica l'any 1970 i, en realitat havia de preparar professorat, no per a tota l'E.G.B. sinó sols per a la Segona Etapa (6è, 7è i 8è cursos), que **27**

substituïa estructuralment als cursos de batxillerat elemental. S'esperava que els cursos de la Primera Etapa d'E.G.B. fossin impartits per professorat format en els plans anteriors. Però no fou així (entre altres causes, perquè fou rebutjat l'anomenat "Decret de plantilles" pels col·lectius professionals) i els titulats del Pla 1971 eren destinats a qualsevol curs de l'Educació Bàsica o de l'Educació Preescolar, sense considerar la seva especialitat, i molts de mestres de plans anteriors continuaven impartint els cursos superiors de la Segona Etapa.

Aquestes circumstàncies (i altres, per exemple recordi's que el Pla 1971 fou considerat "experimental" uns deu cursos) provocaren una crisi d'identitat en els just ara titulats professors d'E.G.B. i a les Escoles Universitàries de Professorat (considerades dins l'Administració universitària com a institucions inferiors a les Facultats, oblidant sovint la seva funció específica i assignant-les hi, sovint, pressuposts de misèria). *El bessó del problema, però, era la substitució de la formació bàsica dels mestres per una formació especialitzada que, de fet, més allunyava als nous mestres de l'escola bàsica que no els preparava de forma adequada per treballar-hi i trobar-s'hi bé.* Aquesta contradicció se derivava directament de les característiques del Pla 1971 i posava, altra vegada, damunt la taula l'antiga polèmica que, de forma simplificada, podria expressar-se en aquests termes: quin mestre és el millor, el que més sap o el que més sap ensenyar?

La implantació del Pla 1971 va suposar, sens dubte, una distorsió considerable en relació a l'autèntica formació del professorat bàsic, marginant o menyspreant aquelles àrees ben necessàries per a la seva preparació professional: Educació Física, Manualitzacions, Formació Musical i Expressió Plàstica, i deixant per a cada especialitat les didàctiques especials que constitueixen el veritable tarannà professional: didàctiques del llenguatge (amb especial referència a la lectura i escriptura), de l'expressió matemàtica i de les experiències, tant socials com naturals o experimentals. I en relació a les pràctiques suposava un màxim retrocés, ja que en suprimia el curs complet i deixava a cada districte universitari la possibilitat de la seva organització (a aquesta Escola Universitària de Professorat, les pràctiques ara són distribuïdes així: dues setmanes a primer, sis setmanes a segon i sis setmanes a tercer curs).

És veritat que algunes de les mancances descrites, els darrers anys, de qualque forma, s'han suavitzat (les oposicions per a professors d'E.G.B. se fan per especialitats sense que això vulgui dir que l'assignació

28 de cursos a la pràctica escolar segueixi aquest criteri

sempre— i, d'altra banda, l'Escola Universitària de Professorat de Palma de Mallorca, té aprovat des de l'any 1984 un Pla d'Estudis nou, que podem anomenar Pla 1971 bis —consisteix en una reforma del Pla 1971— i que, fonamentalment, ha augmentat la presència de la llengua catalana i ha introduït matèries com "Manualitzacions" o "Educació Física") però el problema de fons segueix igual.

Des del Ministeri d'Educació s'han fet alguns estudis i elaborat alguns avantprojectes de plans d'estudis per al futur. El darrer projecte de l'any 1984 continua mantenint les mateixes especialitats i no demostra tenir massa present la necessitat de la formació bàsica per al professorat. Durant el present curs 1984-85 s'havia de fer un projecte referit a les característiques estructurals i matèries obligatòries per a tothom, deixant a cada districte universitari la capacitat i possibilitat de perfilar el nou pla. Encara se deu estar pastant.

També és veritat que existeix un consens general en el sentit de que les Escoles de Formació de Professorat han d'ésser més universitàries en tots els aspectes, i això pot constituir una motivació molt útil. Però cal afegir-hi que el fet d'ésser més universitàries aquestes Escoles no ha d'enfosquir la seva funció ni ha de constituir un obstacle perquè puguin formar millor els professors d'E.G.B., sinó tot el contrari. Les tasques d'investigació, necessàries per al professorat i per a les Escoles com a institució; les noves perspectives de departamentalització universitària; totes les possibilitats derivades de la Llei de la Reforma Universitària i concretades en els Estatuts de cada universitat (a la nostra en procés d'elaboració i aprovació), tot plegat no ha d'ésser més que *el context en el qual ha de resultar més fàcil la formació inicial del professorat bàsic i en el qual s'han de superar i resoldre —mai augmentar i complicar— les contradiccions dels anteriors plans d'estudis i les crisis d'identitat dels centres i dels professionals.*

Tot això en un marc més ampli de recobriment lingüístic i cultural; de pràctica, ja més pròxima, de les competències educatives per part de la Comunitat Autònoma; i, en darrer terme, de millora del sistema educatiu de les Illes Balears.

La Universitat de Palma de Mallorca té ara la important responsabilitat de redreçar la formació inicial del professorat bàsic, tenint ben present que la seva tasca constitueix una clara demostració de la repercussió social de la vida i de l'activitat universitària.

Si això no succeïa com, des de molts d'àmbits, s'espera, l'avinentesa perduda resultaria molt més greu que totes les anteriors.

Desembre, 1984